ל) [הוקף ע"פ מהרש"ל.
ובכמ"י: אמר לך, וכ"ג לשון
רש"י], ז) [בכמ"י נוסף:
וכ"ש בארן גלעד], ג) [בכמ"י

יום בחוץ בפנון, גו [בכנות נוסף: אינטריך], דו רש"א מ"ו, ה) [בדפו"ר: בחלקם.

ול"ה ברש"ל], ו) [אל"ל

במשמע], ז) [אל"ל ואמר], **מ**) [ל"ל לא מיטיב], **ע**) מ"י,

י) [ל"ל מחלוקתם. ובדפו"ר: מחלוקת"ן, כ) [הרש"ל מוחק ולמה"ר ילחק וגורס ונראה,

ע"ש], () [ברחשית כד, ח], מ) [יתכן שנפל ט"ס בוה

יטלו בארץ הגלעד כנגד חלקם שבארץ כנען אלא יטלו חלקס ג"כ בארץ כנען ש"מ שבא לומר שלא יהיה

שיתו שבנה נהנו שנה יישים המעשה כלום שהמעשה בטל וכר", () [נרדל"ל שהתנה],

ם) [גיטין עה ע"ב], ע) [גיטין

תורה אור השלם

ו. ואם לא יעברו חלוצים

בייבי יבי. 2. הלוא אם תיטיב שאת

וְאָם לֹא תֵיטִיב לַפֶּתַח חַטְּאת

רבץ וְאֵלֶיךְ הְשׁוּקְתוֹ וְאַתְּה הַמִשְׁל בּוֹ: בראשית ד ז

וּנְהְשָׁל בּוּ. בּוּאשּׁתְּדּיוּ 3. אָז תִּנְּקָה מֵאֶלְתִי בִּי תְבוֹא אֶל מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם לֹא יִתְנוּ

לֶךְ וְהָיִיתְ נָקִי מֵאָלְתִי: בראשית כד מא

לְלֶכֶת אַחֲרֶיךּ וְנִקִּיתְ מִשְׁבָעָתִי זֹאת רַק אֶת בְּנִי לֹא

תַשָּׁב שַׁמַה: בראשית כד ח

. אם בחקתי תלכו ואת

אָם בְּיֻאְנֵי נִיגַ - יְּשֶׁרְ מִצְּוֹתֵי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתַם: ויקרא כו ג

6. ואם בחקתי תמאסו ואם

ס. וְאָשׁ בְּּוֹשְׁפְטֵי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבַלְתִּי עֲשׁוֹת אֶת כְּל מִצְוֹתֵי לְבַלְתִּי עֲשׁוֹת אֶת כְּל מִצְוֹתֵי

וִאָם לא תאבֶה הָאִשָּׁה

בנען:

. . ללכת

אתם:

וְצָם לְאַרֶץ זכֶם וְנֹאחֲזוּ בְתֹכְכֶם בְּאֶרֶץ עַן: במדבר לב ל

וכן שנפל ט"ס בוה ול"ל: דמשמע שלא

התנאי שכתבנו. ור' חנינא פליג אתנאי כפול לחודיה וקאמר שלא אמר אם לא יעברו להורות שצריך תנאי יעבור לחורות שצרין ונגאי כפול דודאי אין צריך דמכלל הן אתה שומע לאו, אלא . להורות (שלא) [שאף אם לא] ההורות (שלא) (שאף אם לאן יעברו (מ"מ) ינחלו בארץ כנען. ומיהו צריך תנאי קודם למעשה וכן צריך הן קודם ללאו. גמ". שפיר קאמר ליה. כלומר הואיל ואיכא למימר טעמא דמשום הכי אצטריד ליה למימר הכי תו לא גמרינן שכך הוא משפט התנאי. ונאחזו בתוככם. דמשמע שאם לא יעברו לא יפסידו חלקם. בארץ כנען למה לי. ש"מ מ) שרא לומר שלא יהיה הגלעד כנגד חלקם שבארץ כנען, אלא יטלו חלקם ג״כ בארץ כנען, שהמעשה בטל מפני זאת הכפילה. ירושלמי. בכל אתר [אית לר"מ ממשמע לאו את שומע הין והכא בכיל אות (איזנילו מומנים מכא לאו את שומע הין והכא לית ליה]. פי׳ באיסורא דוקא לרג ירון. כ בא סורא דיקא. כדאיתא בס״פ שבועת העדות [שבועות לו, ב] מודה ר׳ מאיר באיסורא, ובהא אפילו גבי איסורא לית ליה. דהא גבי היטווא ליון ליוו, דווא בכולי תלמודא אמרינן לרבי מאיר לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן כדאיתא פ״ק דנדרים [יא, א]. וכתב הרב בתשובת שאלה [שו״ת הרי״ף ליוורנו סימן לא] שאין צריך לכפול התנאי אלא בגיטין וקידושין אבל בממונא לא בעינן תנאי כפול. איכא מ״ד שהטעם הוא שאין זה מוכר ונותן קרקעות אלא על תנאי שהקנה () ואיך נוציא אותו מידו אם לא על תנאי שהתנה, אבל גיטין וקדושין אומדן דעת הוא מכיון שנתן דעתו לגרש או לקדש אין התנאי אלא כמפליגה בדברים וקירוב הדעת הוא וריחוק הדעת הוא, ואין תנאי מועיל בו לקרב ולרחק אא״כ חזקו בתנאים שנתפרשו בו, ותנאי בני גד ובני ראובן לא היתה הארץ . מוחזקת בידיהם, ומשום הכי הוצרכו לחזק התנאים. אבל הוצוכו לחווק הותאים. אבל קרקע המוחזק לו לאדם מירושתו או ממקחו א"צ חזוק לתנאו ואם לא נתקיים מה שהתנה לא נוציאנו מידו. ע"כ. [וכן] כתב הר"ם בזכייה פ"ג [ה"ח] ורבותי הורו שאין צריך לכפול את התנאי ולהקדים הן ללאו אלא בגיטין וקדושין בלבד ואין לדבר זה ראיה. ע"כ. ובעל התשלום כתב בנדרים פ״ק [יא, א] דשאר משפטי התנאי בעי הרי״ף אפילו בממונא דהא אפילו ר׳ חנינא מודה בהו כדפרישנא ואף רבנן לא פליגי עליה אלא במכלל לאו אתה שומע הן, ויחיד ורבים הלכה כרבים, ורחיד ורבים הלכה כרבים, והאי דגבי גיטין וקדושין בעינן תנאי כפול משום דאשכחן לשמואל דאתקין בגיטא דשכיב מרע תנאי כפול © ועשה זה שמואל שחשש לב״ר טועין דלמא איכא ב״ד דס״ל כר׳ מאיר דבעי תנאי כפול ואתי למשרי אשת איש לעלמא ולרווחא אשונ איש לעלטא לרוווא דמילתא הוא דעבד, הלכך הואיל וחשש שמואל לזה אנן נמי נחוש לחומרא ולא אנן נמי נוווש לחונווא ולא לקולא, אבל בדיני ממונות לא חיישינן לר' מאיר. ע"כ. יליכא למימר דר׳ מאיר לא בעי תנאי כפול בדיני ממונות דהא תנאי בני גד ובני ראובן . בדיני ממונות הוא. ובעל בריני טטונות הוא. ובעי ההשלמה כתב שהרי״ף כתב בתשובה דבממונא לא בעינן

תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ולא חד

אי לא כתב ארץ כנען ה"א בתוככם בארץ גלעד. פי׳ נקונט׳ דאם לא יעברו יטלו חלקם כפי המגיעם בארץ גלעד שנאחזו בה כבר והם סייעו [אתכם] לכבשה אבל בארץ כנען כלל וכלל לא שהרי לא סייעו לכבשה קא משמע לן דאעפ"כ יטלו אוקשה וכי איזו סברא היא

שישבו בבמיהם ויכשו עם אחיהם שינאו למלחמה ש [ועוד דאינו דומה למשל דמייתי]ב לכך נראה לר״י לפרש דפשטיה דקרא הכי אם יעברו חלולים בראשי הלבא להיות ראשונים במלחמה בשכר טובה זו שיעשו עם אחיהם תנתן להם ארץ הגלעד ואם לא יתאמצו יותר מאחיהם ונאחזו והכי נפרש דאי לא כתב בארך כנען ה״א שאם לא יעברו חלולים בראש המלחמה ולא יסייעו בכיבוש הארץ אלא כשאר שבטים כלל וכלל לא יטלו מארץ כנען קמשמע לן דאף על פי כן יטלוג וקשה דהיכי תיסק אדעתיה שלא יטלו כלל בארץ כנען כיון שסייעו בכיבוש כמו אחרים וי"ל דסד"א כיון שהוקנה ארץ כנען לשאר שבטים שהרי מאותה שעה ששאלו בני גד ובני ראובן ארך גלעד נעשו כמו שסלקו עלמן מלחלוק בארץ כנען™ ונימא שאם לא יקיימו תנאם לא יהיה להם חלק בה קא משמע לן בארץ כנען לומר שיטלו חלקם כשאר שבטים כאן וכאן ואם תאמר לכתוב קרא בארץ כנען בלבד ולא נכתוב ונאחזו בתוככם וממילא ידענו כיון שנוטלים חלקם בארץ שהוקלה לשאר שבטים כ״ש שיטלו חלקם בארץ גלעד שלא הוקנה לשאר ל דאדרבה ה״א בארן שבטים ויי כנען שלא נתייפה כחם דין הוא שיטלו אבל בארך גלעד שנחייפה כחם בה יקנסו ממנה ולא יקחו בה

כמס בה יקנסו נוננט זמו יקטו כל כללה לכך נכתבו שניהסו: בשלמא לרבי מאיר היינו דכתיב או תנקה מאלתי אלא לר' חנינא למה לי. תימה מה ענין זה אצל מחלוחתי והלא לא היה תנאי אלא בפירוש אמר שישבע לו שיקח אשה לבנו ממשפחתו ואם לא פירש הקרא תנקה מאלתי

אם לא יתנו לך הייתי אומר שהיה עובר שבועה בין יתנו ובין לא יתנו אם לא היה מביא אשה ומה שפירש הקונטרם קשה להבין שהרי משמע מתוך פי׳ שאם הלך אליעזר למשפחת אברהם והם לא ירצו ליתן לו שיהא מותר בבנות כנען וזה אינו ש[דלפי זה סד"א דר"ח ב"ג איירי בע"א ממה

שאמר ר"מ] לכן פר"י בשלמא לר' מאיר דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו אע"פ שסברא הוא

מדכתיבט ונקית משבועתי זאת משמע שיש שבועה אחרת: בשלמא

לא ורבי מאיר בתוככם כל היכא דאית לכו משמע תניא אמר רבי חנינא בן גמליאל משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מחלק נכסיו לבניו אמר פלוני בני יירש שדה פלונית ופלוני בני יירש שדה פלונית ופלוני בני יתן מאתים זוז ויירש שדה פלונית ואם לא יתן יירש עם אחיו בשאר נכסים מי גרם לו לירש עם אחיו בשאר נכסים כפילו גרם לו והא לא דמיא משל למתניתין התם קתני יש במשמע שאפילו בארץ כנען לא ינחלוי אלמא כפילה לארץ גלעד נמי מהני והכא קתני מי גרם לו לירש עם אחיו בשאר נכסים כפילו גרם לו אלמא כפילה לשאר נכסים הוא דקמהני לא קשיא הא מקמי דנימא ליה רבי מאיר ונאחזו הא לבתר דנימא ליה ר' מאיר ונאחזו בשלמא לרבי מאיר היינו דכתיב 2אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ אלא לר' חנינא למה לי יםלקא דעתך אמינא אם תיטיב אגרא אם לא תיטיב לא אגרא ולא דינא קא משמע לן בשלמא לר' מאיר היינו דכתיב 3אז תנקה מאלתי אלא לרבי חנינא בן גמליאל למה לי איצמריך סלקא דעתך אמינא היכא דניחא לה לדידה ולא ניחא ליה לדידהן מייתי בעל כרחייהו קא משמע לן אם ילא תאבה האשה למה לי איצטריך מד"א היכא דניחא להו לדידהו ולא ניחא לה לדידה נייתי בעל כרחה קא משמע לן בשלמא לר' מאיר היינו דכתיב זאם בחקותי תלכו יואם בחקותי תמאסו אלא לר' חנינא בן גמליאל למה לי איצטריך ס"ד אמינא אם בחקותי תלכו ברכה אם בחקותי תמאסו לא ברכה ולא קללה קא משמע לן בשלמא לר"מ היינו דכתיב לאם תאבו ושמעתם וגו' ואם תמאנו ומריתם וגו' אלא לרבי חנינא בן גמליאל למה לי אצמריך סד"א אם תאבו מובה

למה לי שמע מינה לתנאי כפול הוא דאתא ור' חנינא בן גמליאל יי(אמר) אי לא כתב רחמנא בארץ כנען הוה אמינא יונאחזו בתוככם בארץ גלעד אבל ארץ כנען כלל

האומר פרק שלישי קידושין

חנינא. אמר לך לעולם לא בא לכפול אלא לפרש שאפי׳ לא יעברו לא יפסידו הי נחלתם מכל ארץ ישראל ואם כתב ונאחזו בתוככם ותו לא ה"א ואם לא יעברו יטלו כפי המגיעם בארן הגלעד שנאחותם בה כבר והם סייעו אתכם לכבשה אבל בארץ כנען כלל לא לא בתוכה יטלו ולא בארץ גלעד כנגדה להכי כתב בארץ כנען שאף בארץ כנען יטלו אע"פ שלא סייעו לכובשה אבל למעוטי שלא יטלו ארץ הגלעד כנגדה לא אינטריך דמכלל הן הוה שמעינן לאו: כל היכא דאים לכו משמע. ועל כרחך לא כתב בארץ כנען אלא למעוטי ארץ גלעד שלא יטלוה כולה על פי מתנתו שאמר להם ונתתם להם וללמדינו דמכלל הן לא הוה שמעינן לאו: משל. דמשה: למה הדבר דומה כו'. כך שאר השבטים יטלו ארץ כנען ושני שבטים אלו יעברו את הירדן למלחמה דהיינו דומיא דיתן להם מאתים זוו ויטלו ארך הגלעד ואם לא יעברו לא יפסידו חלקם בארץ כנען דהיינו שאר נכסים: מי גרם לו ליטול עם אחיו בשאר נכסים כפילו גרמה לו. דאם לא כפל הייתי שומע דאם לא יתן יטול באותו שדה כפי חלק המגיעו בו אבל בשתי שדות שהקליתים לאחיו לא יטול כלום וכל שכן שלא יטול באותו שדה כנגד שאר נכסים. אף בני גד ובני ראובן כפילת הדברים גרמה להם ליטול חלקם בארץ כנען שאם לא כפל הייתי אומר לא יטלו בה כלום אלא בארץ גלעד מה

שמגיעם בה: התם. מתני׳ קתני

שאם לא כפל לא היו נוטלין כלום לא

כאן ולא כאן דקאמר שאף בארך

כנען שאיננה חביבה להם לא יטלו

מדקתני שחף משמע דכל שכן בחרך

גלעד שבחרו בה: ה"ג אלמא כפילה

לארך גלעד נמי אהני והכא קתני

מי גרם לו כו'. אלמא לא אהני אלא

אארץ כנען דבלאו כפילה נמי הוו

שקלי מה שמגיעם בארך גלעד: לא

קשית. מתני׳ דקתני שחף דמשמע

דכל שכן בארץ גלעד: מקמי דנימא

כלום ואי לא כפלו היתה מתנתו

קיימת דמכלל הן לא נשמע לאו: ורבי

למה לי. בארץ כנען דמשמע מיעוטא למעוטי שלא יטלו בארץ גלעד כנגד חלקם שבארץ כנען די (הרי משמע נמי מונאחזו בתוככם שלא יטלו

בארץ גלעד כנגד חלקם שבארץ ישראל אלא קרא יחירא הוא למדרש ביה תנאי כפול) ש"מ הולרך לכפול ולומר אם לא יעברו לא יהא בדברי

לְהַפְּרָכֶם אֶת בְּרִיתִי: יְתַּבְּן בֶּם אֶת בְּן יוִנִּי. ויקרא כו טו 7. אָם תֹאבוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוּב 7. אָם תאבר: הָאָרֶץ תֹאבֵלוּ: ישעיהו א יט

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה למה לי אם וכו׳ נשמעיניה מכללה: (ב) תום' ד"ה בשלמה וכו' התן לך זה שאם לא יעשה לח יתן לו

מוסף תוספות

א. דלהכי כתיב בארץ כנען א יירום כוניב באון כנכן שיטלו אע״פ שלא יסייעו לכובשה. תוס׳ טוך. ב. מה שתלה רש"י הטעם בסיוע שהביא אח"כ לא שייך טעם זה. מוס' הכל"ם. ג. והשתא ניחא דהעברת החלוץ הוי כעין נתינת מאתיים זוז שבמשל. שס. ד. וכן פירש״י שבמשל. שס. ד. וכן פירש״י לקמן [ד״ה מי גרם] טעם המשל שאם לא הזכיר בכפילתו לשאר נכסים לא היה אחים. שס. ה. וכן במשל דבסמוך אם לא אמר אלא עם אחיו הו"א דוקא בשאר נכסים יירש עמהן אבל באותו שדה החשובה שראוי ליתן עליה מאתים זוז לא יטול שנקנוס אותו כנגד היפוי כח. שס. ו. כי שתי הסברות אמת הם ואיזו מהם שלא היה כותב הייתי אומר שלא יטלו

ליה ר' מחיר. אם כן נכתוב ונאחזו והוה סבר ר' חנינא דכולא כשאדם מתנה עם חבירו אם תעשה זה אתן לך זה (כ) ואם לא מילחא דריש רבי מאיר לתנאי כפול הלכך אמר ליה שאלמלא כן שכפל דבריו יש 0 משמע שאף בארך כנען לא יטלו וכ״ש במקום החביב תעשה לא אתן לך כמו כן כאן אע"פ שהוא סברא שלא השביעו להם דמכלל הן היינו שומעין לאו ואם לא יעברו לא תתנו להם את אלא על מנת שיתנו הולרך לפרש אם לא יתנו תהיה נקי אבל לר׳ ארן גלעד וממילא דבארן כנען לא שקלי דהא לא אזלי למכבשה חנינא דאזיל בתר סברא לפי דעת בעלי התנאים למה פירש אם וברייתה דקחני דלה אהני כפילה אלא לארץ כנען אתר רבי חנינא לא יתנו לך פשיטא אם לא ירצו ליתן דיהיה נקי ולמה״רי יצחק בתר דחמר ליה ר' מחיר נכתוב קרח ונחחזו למ"ל בחרץ כנען נראה ששתי שבועות השביעו אחת שיקח אשה לבנו ממשפחתו ושבועה אחרת שאם לא יתנו לא תקח אשה מבנות כנען ודייק "אמר ליה ר' חנינא ליטול חלק בארץ כנען אהני דאי לא כחביה הוה אמינא ונאחזו בתוככם בארץ גלעד: שאת. משאת שכר:

ואם לא סיטיב לפחח. פורענות מוכנת לבא אלמא כפילה בעינן ואם לא כפליה מכי אמר אם מיטיב שאת הוה שמעי׳ דאפי׳ אם לא מיטיב נמי שאת דתנאי שלא כפלו אינו מבטל מתנה: למה לי. אם ים מיטיב (6) נשמעת מכללה: מ"ד כו'. כלומר מכללה לה הוה נפקה לן אלה ביטול מתנה הה אם לה תיטיב לה חשה שכר ופורענותה נמי לא תשקול להכי איצטריך כפילה דינא דפורענותא: בשלמא לר' מאיר. דאמר מכללא לא שמעי' היינו דכתיב או תנקה מאלמי לפי שהשביעו אם לא אל בית אבי תלך תחול עליך שבועה ומכללא לא שמעינן דאם חלך לא תחול: למה לי. לפרושי אם חלך תנקה אלא דאי לא כפליה לא הוה מבטל תנאה לשבועה דאפי׳ ילך תחול עליו אם יקח לו אשה מבנות כנען: היכא דניחא לה. לאשה: ולא ניחא להו. לקרובים: נייםי. להכי נכתב האי למיתלי נמי בקרובים ואם לא יתנו לך קרובים והיית נקי: למה לי. ואם בחקותי תמאסו נשמע מכלל ברכה קללה:

ואם תמאנו לא מובה ולא רעה קמ"ל מאי

חרב

מאנפי דתנאי, ואין להביא ראיה ממה שפירש [הרי"ף] במי שמת [רמז תתפט] בההיא עובדא דפרק יום טוב שחל [ביצה כ, א] טעמא דאמר הבו ליה ולינסיב, שלא פירשה משום מעשה קודם לתנאי כמו שפירשו שאר המפרשים, שהרי הר"ם פירשה כן. או טעמא דאמר הבו לינסיב, והיע לא לא, ואעפ"י שהמעשה קודם לתנאי. תדע דהא בסיפא דאמר לינסיב והבו ליה אע"פ שלא כפל את תנאו הוי תנאי הפיל לדעת הר"ם שכתב בממון בעינן מנין רשאי בדבר אחר שו ועשה משפטי התנאי ששה. אבל הר"ם [אישות שם] כתב שאינן בעינן מנין מלא לא ודאי בשכיב מרע לא בעינן חד מאנפי דתנאי דאיכא קנין וקנין כמעכשיו דמי**. ואיכא מאן דפסק כרב אדא (ופסק) [דבעינן נמי] תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר שו ועשה משפטי התנאי דאיכא קנין וקנין כמעכשיו דמי**. ואיכא מאן דפסק כרב אדא (ופסק) [דבעינן נמי] תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר שו

אלא ארבעה כמ"ש, ופסק כר' מאיר ל"ש באיסורא ול"ש במסונא. ומיהו הרי"ף הביא בתשובות ן שירת הרי"ף שם) משפטי התנאי דפרק מי שאחזו וביאר תנאי ומעשה ברבר אחד כראיתא במי שאחזו (גיטין שם). "ר"ל שהרי הר"ם מפרש ג"כ כהרי"ף שם ואף שהר"ם ס"ל דבעינן תנאי קודם למעשה (ד"ו). **זה אינו מובן דאף אם נאמר דהיה מתנת שכ"מ דבעי קנין מ"מ מתנת בריא בוודאי בעי קנין ואעפ"כ בעינן משפטי התנאים ואולי דחסר כאן ו